

Komentar in karta: 1/82 SLA V476 'šen'

Mojca Horvat

1. Gradivo

Za pomen 'nalezljivo vnetje kože, ki ga povzročajo streptokoki', knj. *šen* (ě), je v različnih fonetičnih uresničitvah leksem *šen* zapisan v vseh narečjih. Druga poimenovanja, npr. *šena*, *rožepilja*, *rotlavf*, *lišaj*, *jarbolec*, so redkejša in znana predvsem v obrobni narečjih. V več kot sto točkah odgovor ni zapisan, iz česar lahko sklepamo, da bolezen tam ni prisotna ali da je neznano le poimenovanje zanjo, v T272 pa informator opozarja, da poimenovanje poznajo le kot posledico hospitaliziranega zdravljenja.

2. Morfološka analiza

šen, v narečnem razvoju nastalo iz *pšeno* ← **p̥š-en-o* 'zrnje, očiščeno plev' ← **p̥x-a-ti* 'phati, suvati, s sunkovitimi gibi ločevati pleve od zrnja' (v knjižnem jeziku se je za poimenovanje boleznih uveljavila narečna oblika *šen*, medtem ko se za pomen 'oluščena prosena zrna' uporablja oblika *pšeno*)

šena, nejasno, verjetno v zvezi s *šen*

lišaj < **liš-aj-b* ← **liš-a* < **lix-j-a* 'lišaj' ← **lix-b* 'preostal, lih, slab'

prisad < **pri-sad-b* ← **pri-sad-i-ti* 'prisaditi'

ječmen < **ječ̣men-b*, tj. tož. ed. od **ječ̣my* 'ječmen'

rusa bol < **rus-a-(j-a) bol-b* ← **rus-b* 'rdeč' + **bol-b* 'bolezen'

rdečica < **r̥d-ę̣t-ic-a* ← **r̥d-ę̣t-b* tož. ed. m 'rdeč' ← **r̥d-ę̣-ti* 'postajati rdeč'

srbeščica < **sv̥rb-ež-ḅ-ic-a* ← **sv̥rb-ež-b* 'srbež' ← **sv̥rb-ę̣-ti* 'srbeti'

ježeva koža < **jež-ev-a kož-a* ← **jež-b* 'jež' + **kož-a* 'koža'

upala < *(*upal*)-a ← hrv. *upala* 'vnetje'

repiče, nejasno, morda v zvezi s sln. *ripeč* 'pordel, zaripel', kar je verjetno nastalo po premetu iz **pireč* 'goreč, žgoč' < **pyrę̣ṭb* 'goreč, tleč', pri čemer je razlaga glasoslovno problematična

pireč ogenj < **pyr-ę̣t-b ogṇ-b* ← **pyr-ę̣-ti* 'goreti, tleti' + **ogṇ-b* 'ogjenj'

rotlavf < *(*rotlavf*)-b ← nem. *Rotlauf* 'rdečica, erizipel'

rožepilja < *(*rožepil*)-a ← furl. *rosepile* 'šen, erizipel'

rižipola < *(*rižipol*)-a ← trž. it. *risipola* 'šen'

rizipell/rižipelj < *(*rizipel*)-b/*(*rizipel*)-b

fliš, nejasno, morda v zvezi z nem. *fließen* 'teči' v pomenu 'rana, iz katere teče'

fleki < *(*flek*)-i ← nem. *Fleck* 'madež, lisa'

frišrana < *(*friš*)-ran-a ← *(*friš*)-∅ ← nem. *frisch* 'svež' + **ran-a* 'rana'

zema, nejasno